

УДК 1(091+130.2)

DOI 10.35423/2078-8142.2019.1-2.15

З. В. Шевченко,

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри філософії та релігієзнавства,

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького,

e-mail: shevchenko.zoe@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9980-4372>

ЛІНГВІСТИЧНИЙ ПОВОРОТ І ПРОБЛЕМА МНОЖИННОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Тема множинної соціальної ідентичності не випадково актуалізується саме у XX столітті, столітті численних поворотів – антропологічного, онтологічного, лінгвістичного, прагматичного, практичного, комунікативного тощо. Потреба у певному «повороті», яку заявив свого часу Мартін Гайдегер, виникає у зв'язку з поглибленням соціальної модернізації. Із досвіду соціальних революцій у різних країнах світу народжується розуміння того, що єдино правильного сценарію розвитку суспільства існувати не може, натомість виникають множинні соціальні практики. Мова завжди була цариною свободи нормотворчості, множинності, варіативності мовного вираження людського досвіду. Метою статті є розкриття того, як функціональний та ціннісний аналіз мови і мовлення створює передумови для творення концепту множинної соціальної ідентичності. Аналіз мови після лінгвістичного повороту створив підґрунтя для аналізу множинності мовленнєвих репрезентацій особистості, що, своєю чергою, позначило перспективу розробки концепту множинної ідентичності.

Ключові слова: *соціальна філософія, мова, мовлення, множинна соціальна ідентичність, соціальні практики.*

Тема множинної соціальної ідентичності не випадково актуалізується саме у ХХ столітті, столітті численних поворотів – антропологічного, онтологічного, лінгвістичного, прагматичного, практичного, комунікативного тощо. На нашу думку, сама потреба у певному «повороті», яку заявив свого часу Мартін Гайдегер, виникає у зв'язку з поглибленням соціальної модернізації, з наростанням відчуття того, що Просвітництво помилялося, коли прагнуло сформулювати завдання першої модернізації як очищення людства від забобонів і темряви незнання заради єдино правильного застосування людського розуму та перебудови усього людства за єдиним планом, відповідним цьому єдино правильному застосуванню. ХХ століття засвідчило неминучість приходу до антиутопій як наслідку надмірного докладання зусиль до реалізації такого плану, та водночас виявило множинні альтернативні шляхи для здійснення соціальних модернізацій. Шмоель Ейзенштадт показав, як поступово, з досвіду соціальних революцій у різних країнах світу народжується розуміння того, що єдино правильного сценарію розвитку суспільства існувати не може, натомість виникають множинні соціальні практики, які Ейзенштадт концептуалізує за допомогою поняття «множинної модерності» [8].

Утім, те, що революції супроводжувалися незмінно творенням нового мовлення, видається не випадковою обставиною, а відповіддю на суспільний запит дати новій соціальній реальності нове ім'я, точніше – нові імена дати новим соціальним практикам. Філософи також відчули цю суспільну потребу, але у її теоретичному, концептуальному баченні: як кризу метафізичного, абстрактного мислення і перехід до позитивного, емпірично чутливого мислення, як кризу трансценденталізму і перехід до аналізу повсякденності, як перехід від рабства у нормативності до нормативної творчості. І тут виявилось, що мова сама давно є, а власне завжди і була, такою цариною свободи нормотворчості, множинності, варіативності мовного вираження людського досвіду. Мова є простором свободи, а поезія добре засвідчує, як у мові поєднується творчість і нормативність, точніше як творчість створює но-

ву нормативність. Власне, поезія виявляє принципове розмаїття мовної нормативності.

Серед важливих авторів, праці яких слід проаналізувати в якості зразків обґрунтування лінгвістичного повороту, є німецький філософ Мартін Гайдегер та австрійський і британський філософ Людвіг Вітгенштайн. Суттєвий аналіз цих творів подають американський філософ Річард Рорті та вітчизняний філософ Андрій Дахній. Також важливі аспекти співвідношення субстанційних, функціональних та ціннісних аспектів розвитку суспільства подає вітчизняний філософ Михайло Бойченко. Аналіз множинного модерну та множинної ідентичності здійснював ізраїльський професор Шмоель Ейзенштадт.

Метою статті є розкриття того, як функціональний та ціннісний аналіз мови і мовлення створює передумови для творення концепту множинної соціальної ідентичності.

Філософи також відчували, але ще й понятійно обґрунтовували те, що мова є простором свободи. Чи не найбільш концептуально про це писав американський філософ Річард Рорті у своїй статті про звільнення мови і мовлення від філософських оков – як старих, так і нових. Так, він високо оцінював спроби засновника аналітичної філософії Людвіга Вітгенштайна дивитися на мову як на множину варіативних значень, хоча й критично ставився до спроб редукувати свободу до мовної свободи: «Я б сказав, що те, що Густав Бергманн назвав «лінгвістичним поворотом», було відчайдушною спробою утримати якийсь вільний простір для філософії. Філософи прагнули відгородити певний простір апріорного знання, куди не змогли б вторгнутися ні філософія, ні історія, ні природознавство. Це була спроба знайти заміну для «трансцендентальної настанови» Канта. Уведення «значення» замість «свідомості» як теми для філософського теоретизування, як припускали філософи, допоможе зберегти чистоту та автономію філософії, оскільки забезпечить її позаемпіричним предметом дослідження» [6, с. 121].

Насправді, для свого часу Вітгенштайн зробив справжню революцію у філософії, коли радикально відмовився від прагнення знайти певні незмінні стандарти, а пропонував усі соціальні практики розглядати як умовні ігри: «Розглянемо, наприклад, процеси, які ми називаємо «іграми». Я маю на увазі ігри на дошці, гри в карти, з м'ячем, боротьбу тощо. Що спільне всі вони мають? Не говори «У них має бути щось спільне, інакше їх не називали б «іграми», але придивись, чи немає чогось спільного для них усіх. Адже, дивлячись на них, ти не бачиш чогось спільного, притаманного їм усім, але помічаєш подібності, спорідненість, і до того ж цілу низку таких спільних рис. Як уже говорили: не думай, а дивись! Придивись, наприклад, до ігор на дошці з багатонітною їх спорідненістю. Потім перейди до ігор в карти: ти знаходиш тут багато відповідностей з першою групою ігор. Але чимало спільних рис зникає, а інші з'являються. Якщо тепер ми перейдемо до ігор в м'яч, то чимало спільного збережеться, але чимало і зникне. Чи всі вони «розважальні»? Порівняй шахи з грою в хрестиконулики. Чи в усіх іграх є виграш і програш, чи завжди присутній елемент змагальності між гравцями? Подумай про пасьянси. В іграх із м'ячем є перемога і поразка. Але у грі дитини, яка кидає м'яч у стіну і ловить його, ця ознака відсутня. Подивися, яку роль відіграє мистецтво і везіння. І якими різними є майстерність у шахах і в тенісі. А подумай про хороводи! Тут, звісно, є елемент розважальності, але як багато інших властивих рис зникає. І так ми могли б перебрати багато, багато видів ігор, спостерігаючи, як з'являється і зникає схожість між ними» [2, с. 110–111]. За Вітгенштайном, ми маємо справу з множинними практиками, які усі між собою більшою або меншою мірою перетинаються, як кола Ейлера, але, коли говоримо про соціальні практики як про кола змістів, то немає і не може бути жодного такого кола, яке включало б у себе всі інші: тут універсалії неможливі принципово.

Це також позначилося на ставленні Вітгенштайна до філософських понять, у будь-якому разі – до класичних понять: «Рамсей у розмові зі мною одного разу підкреслив, що логіка є «нор-

мативною наукою». Не знаю точно, що він під цим мав на увазі, але це, безперечно, було тісно пов'язане з тим, що пізніше осяйнуло мене; що саме у філософії ми часто порівнюємо вживання слів з іграми, обчисленнями за суворими правилами, але не можемо стверджувати, що той, хто вживає цю мову, повинен грати в таку гру. Якщо ж говорити, що наше мовне вираження тільки наближається до подібних обчислень, то це межує з нерозумінням. Адже при цьому може здатися, ніби в логіці йдеться про якусь ідеальну мову. Ніби наша логіка є логікою якогось безповітряного простору. Тим часом логіка розглядає мову або мислення не в тому плані, в якому природознавство вивчає якесь явище природи, і в крайньому випадку можна сказати, що ми конструюємо ідеальні мови. Але при цьому слово «ідеальне» вводило б в оману, створюючи враження, ніби ці мови кращі, досконаліші, ніж наша повсякденна мова; ніби завдання логіки показати нарешті людям, як виглядає правильна пропозиція» [2, с. 117–118].

Вітгенштайн критикує саме філософське уявлення про сутність: він не відкидає поняття сутності взагалі, але вважає, що сутнісним є не щось «глибинне», незмінне на відміну від мерехтіння множинних, поверхневих його проявів. Сутнісним для Вітгенштайна є групування цих проявів у стійкі, хоча й не вічні функціональні єдності. Ці функціональні єдності у мовленні, спілкуванні, взагалі у людській комунікації виникають завдяки різним соціальним практикам і набувають сенсу лише всередині цих практик: «Нам видається, ніби ми повинні проникнути в глиб явищ, проте наше дослідження спрямоване не на явища, а, можна сказати, на «можливості» явищ... Що стосується наших досліджень, в яких ми теж намагаємося зрозуміти сутність мови, її функцію, її структуру» [2, с. 122, 123]. Практики створюють можливість, завдяки наданню функціональної потреби, для виникнення різних культурних феноменів, які утворюють множинні структури – мовні, поведінкові тощо. Таким чином, на прикладі мови можна зробити висновок, що значення надають, виходячи із соці-

альних функцій. А ці значення, своєю чергою, утворюють, хоча й рухливу, мінливу, але все ж структуру міжлюдської взаємодії.

Ця взаємодія вся відбувається ніби розігрування різних соціальних ігор, які не можна визначити наперед змістовно, але можна сказати лише про загальний принцип їхнього виникнення і функціонування. Так, на прикладі феномена мови, Вітгенштайн показує перехід від субстанціалізму до функціоналізму: «Ми говоримо про просторовий і часовий феномен мови, а не про позапросторовий і позачасовий фантом... Ми ж говоримо про нього так, як говорять про фігури в шаховій грі, встановлюючи правила гри з ними, а не описуючи їх фізичні властивості» [2, с. 127].

Такий перехід у становленні сучасного суспільства зауважував вітчизняний філософ Михайло Бойченко, розрізняючи субстанціалістську, функціоналістську та ціннісну історичні парадигми філософського пізнання суспільства. Функціоналістську парадигму цей автор характеризує так: «... функціоналістська парадигма дозволяє поглянути на суспільне життя як на більш чи менш успішне виконання великого, але скінченого ряду соціальних функцій, де індивіди, соціальні групи і суспільства є своєрідними змінними, які ми можемо підставляти у формули, які об'єднують вищезгадані соціальні функції» [1, с. 92].

Ціннісна парадигма приходить на зміну функціоналізму, але не як її заперечення, і навіть не як її удосконалення, але як вищий рівень її розвитку – здається, саме таку думку обґрунтовує цей автор: «Ціннісна позиція або ж аксіологізм полягає у тому, що суб'єктивна ціннісна оцінка замінюється об'єктивним ціннісним визначенням предмету розгляду. Оцінюємо ми те, що вже існує або функціонує і має самоочевидне виправдання без будь-яких оцінок» [1, с. 93]. Тим самим, як нам здається, відбувається перехід до нової, несубстанціалістської онтології, а саме – онтології цінностей, а також до іншого функціоналізму – функціоналізму цінностей, а не калькуляції лінійної ефективності. І все ж ціннісна парадигма є чимось більшим за удосконалену онтологію чи удосконалений функціоналізм: «Деякі цінності не підлягають виразу

мовою субстанціалістської або функціоналістської парадигм. У ході двох світових воєн виявилось, що кожне людське життя являє собою самодостатню, не редуковану ні до чого іншого цінність. Це знайшло своє чітке оформлення у філософії екзистенціалізму та у прийнятті світовим співтовариством Хартії про права людини... Цінним виявлялось не просто людське життя, спільнота, суспільство як певні субстанції або елементи функціональних систем, а конкретні люди, спільноти, суспільства для конкретних носіїв цінностей» [1, с. 94]. Таким чином, у цінностях нібито «знімається», мовою Гегеля, протистояння субстанцій і функцій.

Яскравим прикладом такого аксіологізму, на нашу думку, є філософія Мартіна Гайдегера, і передусім, його вчення про мову – там, де йдеться про живу мову, мовлення, розмову.

Гайдегер розглядає мовлення як творення буття як зрозумілого, тобто сповненого не просто значенням, а значущістю для нас, цінного для нас у нашому розташуванні у світі, конститутивною рисою якого є наше буття у суспільстві, серед людей, у середовищі мовлення: «Мова є значущим членуванням розташованої зрозумілості буття-в-світі. Як конститутивні моменти до неї належать про-що мовлення (обговорюване), вимовлене як таке, повідомлення та сповіщення. Це не властивості, які вдається лише емпірично нашкребти в мові, але вкорінені в буттєвій конституції присутності екзистенційні риси, які онтологічно вперше роблять можливим щось подібне до мови... Взаємозв'язок мовлення з розумінням і зрозумілістю прояснюється вже з однієї екзистенційної можливості, яка належить до самої мови, – зі слухання. Ми не випадково говоримо, коли не «добре» розчули, що не «зрозуміли» [7, с. 189–190].

Для Гайдегера вже доволі швидко стала зрозумілою нездатність класичного філософського словника передати нові філософські смисли. Попри те, що його мовні експерименти викликали велику критику сучасних йому філософів, що засвідчує, зокрема, дослідження Андрія Дахнія «Мова і мовлення як предмет герме-

невтичної феноменології Мартина Гайдегера» [4]), однак згодом саме наполегливі мовні пошуки Гайдегера допомагають краще зрозуміти його революційні для філософії інтенції. У Гайдегера знаходимо майже тотожне Вітгенштайновому твердження щодо обмеженого значення логіки для філософії: «Завдання звільнення граматики від логіки попередньо вимагає позитивного розуміння апіорної основоструктури мови взагалі як екзистенціалу і не може бути виконана шляхом привнесень через удосконалення і доповнення до традиційного. Зважаючи на це, слід запитати про основоформи можливого значення розмірного членування того, що ми розуміємо взагалі, не тільки внутрішньомірного сущого, пізнаного в теоретичному розгляді і вираженого в пропозиціях» [7, с. 191–192]. Як далі бачимо, Гайдегер саме й обґрунтовує філософськи ту мовну творчість, на важливість якої натякає Вітгенштайн. Наскільки різні ці філософи за їхньою філософською та життєвою долею, однак, приходять до дуже близьких висновків! Це може свідчити про те, що вони виражають певні об'єктивні закономірності розвитку як сучасного їм суспільства, так і сучасної їм філософії.

У праці «Дорогою до мови» Гайдегер якраз і закликає, лише на перший погляд парадоксально, шукати значення мови там, де ми не знаходимо вже готових слів для вираження того, що маємо на думці: «Але ж де тоді мова як мова сама починає говорити? Хай це здається дивним, але там, де ми для чогось, що нас хвилює, нас до себе притягує, гнітить чи надихає, не знаходимо правильного слова. Тоді те, що маємо на увазі, ми залишаємо в неказаному і, навіть не здогадуючись, переживаємо миті, коли мова сама у своїй сутності здалеку й на якийсь короткий час нас торкнулася» [3, с. 137]. Тим самим Гайдегер підкреслює неможливість втиснути людину, її сутність, яка криється у Dasein, у вже готові сутності, функції, а можливо й цінності.

Якщо для Гайдегера постановка питання про мову і мовлення все ж передусім онтологічна, то яскравий представник сучасного американського прагматизму Річард Рорті вбачає у Гайдеге-

ровому підході передусім вплив соціальної проблематики, причому у прагматичному ключі, що сам Гайдегер не лише не декларує, але навіть не хоче усвідомлювати, пропонуючи власні назви для того, що у прагматизмі називають самістю, досвідом тощо.

Рорті стверджує, що Dasein є ключовим соціальним терміном: «Молодий Гайдегер, навпаки, не створив розвиненого вчення про [невимовне] das Unaussprechliches, адже його Dasein є невідокремлюваним від мови і наскрізь соціальним. Те, що він говорить про соціоісторичний характер Dasein, цілком збігається зі словами пізнього Вітгенштайна про мову: коли за допомогою метафізики ми намагаємося надати мові властивість трансцендентності, ми обманюємо самі себе, стаємо [несправжніми] uneigentliche» [6, с. 122].

Крім того, Рорті підкреслює здатність обох критично переосмислювати спадщину своїх вчителів: «Ранній Гайдегер і пізній Вітгенштайн відкидали припущення (спільне для їхніх попередників, відповідно Гуссерля і Фреге), що соціальна практика, і зокрема вживання мови, може отримати непричинне, специфічно філософське пояснення в термінах умов можливості. Загалом же обидва вони заперечували припущення, що філософія може пояснити виявлене на основі прихованого, наявне (availability) і опосередковане (relationality), виходячи з самого початку не наявного і не опосередкованого» [6, с. 129]. Це означало для обох, з одного боку, самодостатність «явленого» не як «явленого», а як самодостатнього феномена – «мовних ігор» та «мови як дому буття». А з іншого боку, це означало, що ідентичність не редукується до цих феноменів, хоча вони на неї і вказують – вони не передають її суті. Така позиція згодом буде використана численними послідовниками обох мислителів для пояснення множинної ідентичності особистості – адже жодна з окремих ідентичностей не виражає беззмістовний центр самості цієї особистості.

Рорті пояснює ситуацію нетотожності особистості з її маніфестаціями у суспільстві через поняття соціальних практик: «Що

було спільним для раннього Гайдегера з його думками про *Eigentlichkeit* і для раннього Вітгенштейна, який розмірковував про *Das Gefühl der Welt als-begrenztes-Ganzes*, так це прагнення побачити соціальну практику як всього лише соціальну практику і тим самим над нею піднятися. Прагнення дистанціюватися від соціальної практики, яка стала звичною (це не означає перестати брати в ній участь), розглядаючи її як випадкову, як щось таке, у що людина [закинута] *geworfen*» [6, с. 129].

За оцінкою Андрія Дахнія, найбільш плідною і близькою до аналізу живого мовлення, того, що цікавило і Вітгенштейна, є філософська позиція саме раннього Гайдегера, тоді як у пізній період він переходить до власної міфологізації мови, яка набуває жорстких субстанційних рис, але втрачає свою пластичність, діалогічність, багатовимірність: «У «раннього» Гайдегера, як згодом і у «пізнього» Вітгенштейна (а ще пізніше, вже у другій половині ХХ сторіччя, – у Ганса-Георга Гадамера, Дональда Дейвідсона та ін.), увагу звернено передусім на комунікативний, діалогічний, мовленнєвий, «праксеологічний» вимір мови» [4, 80]. Справді, пізній Гайдегер стає дедалі більш формальним (у власному стилі) і солідним, тоді як пізній Вітгенштайн цурається такої статечності: «Це особливо ясно з їх ставлення до метафор глибини і старовини. Гайдегера чим далі, тим більше хвилювало, чи достатньо він *ursprunglich*, чи цілком він вловлює [прихований] *verborgene* характер істини. Його турбувало, наскільки він зумів узгоджуватися з тим фактом, що сказано в роботі «Про сутність істини», [приховування суцього в цілому, яке є, власне, не-істиною, більш першопочаткове, аніж будь-яка явленість того чи іншого суцього] *die Verborgenheit des Seienden im Ganzen, die eigentliche Un-wahrheit, ist altérais jede Offenbarkeit von diesem und jenem Seienden*. Велика протилежність твердженням пізнього Вітгенштейна [«те, що приховане, нас не цікавить»] *was etwa verborgen ist, interessiert uns nicht, просто неможлива*» [4, с. 130].

Таким чином, Рорті, коли робить висновок щодо того, що пізній Гайдегер починає гіпостазувати мову, відходячи взагалі від

духу мовлення, виводить загальний принцип для сучасного соціального пізнання – недоречно намагатися соціальну ідентичність розглядати як сталу і одновимірну: «З натуралістської і прагматичної точки зору пізнього Вітгенштайна, ми можемо бути вдячні Гайдегеру за те, що той дав нам нову мовну гру. Але ми не можемо тлумачити її так само, як Гайдегер, – як спосіб дистанціюватися від Заходу, як його підсумок. Насправді ця гра є просто ще одне *Selbstauffassung* [одного із західних мислителів]» [7, с. 133].

Таким чином, як висновок, можна стверджувати, що аналіз мови після лінгвістичного повороту створив підґрунтя для аналізу множинності мовленнєвих репрезентацій особистості, що, своєю чергою, позначило перспективу розробки концепту множинної ідентичності. Важливе значення аналізу філософії Гайдегера полягає не лише у тому, що ранній період його творчості дає вказівки щодо перспектив розгляду концепту множинної ідентичності, але й у тому, що пізній період творчості Гайдегера вказує на той безвихідь, який виникає при одновимірному витлумаченні мови без урахування її множинних мовленнєвих соціальних способів існування. Важливу роль відіграє при цьому як перспективна альтернатива концепція мовних ігор як мовних сімей, що задають множинні структури релевантностей. Усе це створює важливі передумови для розвитку концепції множинних соціальних практик, а отже – і концепту множинної соціальної ідентичності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бойченко М. І.* Системний підхід у соціальному пізнанні: ціннісні та функціональні аспекти. К. : ПРОМІНЬ, 2011. 320 с.
2. *Витгенштейн Л.* Філософские исследования Философские работы. Часть I. Пер. с нем. М. : Гнозис, 1994. С. 75–320.
3. *Гайдегер М.* Дорогою до мови / Пер. з нім. Володимир Кам'янець. Львів : Літопис, 2007. 232 с.
4. *Дахній А.* Мова і мовлення як предмет герменевтичної феноменології Мартина Гайдегера // Філософська думка. 2015. № 6. С. 70–88.

5. Жаботинська С. Інформаційний простір словника-тезаурусу «Дискурс Революції Гідності»: спосіб побудови концептуальної онтології // Філософська думка. 2016. № 4. С. 35–46.

6. Рорти Р. Витгенштейн, Хайдеггер и гипостазирование языка // Философия Хайдеггера и современность. М. : Наука, 1991. С. 121–133.

7. Хайдеггер М. Бытие и время / Пер. с нем. В. В. Библихина. Харьков : Фолио, 2003. 503 с.

8. Эйзенштадт Ш. Революция и преобразование обществ: Сравнительное изучение цивилизаций / Ш. Эйзенштадт [пер. с англ.]. М. : Аспект Пресс, 1999. 416 с.

REFERENCES

1. Boichenko, M. I. (2011). *Systemic Approach to Social Cognition: Values and Functional Aspects*. Kyiv: PROMIN. [In Ukrainian].

2. Wittgenstein, L. (1994). Philosophical studies. *Philosophical works*. Part I. M. S. Kozlova, & Yu. A. Aseev (Trans.). (75-320). Moscow: Publishing house "Gnosis". [In Russian].

3. Heidegger M. (2007). *On the way to the language*. V. Kamianets (Trans.). Lviv: Litopys. [In Ukrainian].

4. Dahniy, A. (2015). Language and Speech as a Subject of Hermeneutic Phenomenology by Martin Heidegger. *Filosofs'ka dumka (Philosophical thought)*, 6, 70-88. [In Ukrainian].

5. Zhabotynska, S. (2016). The information space of the dictionary-thesaurus "Discourse of the Revolution of Dignity": a way of constructing a conceptual ontology. *Filosofs'ka dumka (Philosophical thought)*, 5, 35-46. [In Ukrainian].

6. Rorty, R. Wittgenstein, Heidegger and hypostasis of the language. *Heidegger's philosophy and modernity* (pp. 121-133). Moscow: Nauka. [In Russian].

7. Heidegger, M. (2003). *Being and Time*. V. V. Bibikhin (Trans.). Kharkiv: Folio. [In Russian].

8. Eisenstadt S. *Revolution and the transformation of societies: a comparative study of civilizations*. Sh. Eisenstadt (Trans.) Moscow: Aspect Press. [In Russian].

Zoya Shevchenko

*Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Docent of the Department of Philosophy and Religious Studies, e-mail: shevchenko.zoe@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9980-4372>*

Linguistic turn and the problem of multiple social identity

ABSTRACT

The theme of multiple social identities is not accidentally actualized by in the twentieth century, in the century of many turns – anthropological, ontological, linguistic, pragmatic, practical, communicative, and others. The need for a certain "turn", announced by Martin Heidegger, arises in connection with the deepening of social modernization. From the experience of social revolutions in different countries of the world it was born an understanding that the only correct scenario of the development of society can not exist at all, instead there are multiple social practices. Language has always been the domain of freedom of rulemaking, plurality, and variation of the linguistic expression of human experience. The purpose of the article is to reveal how functional and value analysis of language and speech creates the preconditions for the creation of the concept of multiple social identities. The analysis of the language after the linguistic turn has created the basis for the analysis of the plurality of speech representations of the individual, which, in turn, marked the prospect of developing the concept of multiple identities. The importance of analyzing Heidegger's philosophy lies not only in the fact that the early period of his work gives guidance on the prospects of considering the concept of multiple identities, but also that the late period of Heidegger's work points to that hopelessness that arises in one-dimensional language interpretation without taking into account its multiple speech social modes of existence. An important role is played by the concept of language games as a linguistic families, which sets the plurality of relevancy structures as a promising alternative. All this creates important preconditions for the development of the concept of multiple social practices, and hence – the concept of multiple social identities.

Keywords: *social philosophy, language, speech, multiple social identity, social practices.*

Зоя Шевченко

кандидат философских наук, доцент, Черкасский национальный университет имени Богдана Хмельницкого, доцент кафедры философии и религиоведения, e-mail: shevchenko.zoe@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9980-4372>

Лингвистический поворот и проблема множественной социальной идентичности

АННОТАЦИЯ

Тема множественной социальной идентичности не случайно актуализируется именно в XX веке, веке многочисленных поворотов – антропологического, онтологического, лингвистического, прагматичного, практического, коммуникативного и тому подобных. Потребность в определенном «повороте», которую заявил в свое время Мартин Хайдеггер, возникает в связи с углублением социальной модернизации. По опыту социальных революций в разных странах мира рождается понимание того, что единственно правильного сценария развития общества существовать не может, зато возникают множественные социальные практики. Язык всегда был областью свободы нормотворчества, множественности, вариативности языкового выражения человеческого опыта. Целью статьи является раскрытие того, как функциональный и ценностный анализ языка и речи создает предпосылки для создания концепта множественной социальной идентичности. Анализ языка после лингвистического поворота создал основу для анализа множественности речевых репрезентаций личности, что, в свою очередь, обозначило перспективу разработки концепта множественной идентичности.

Ключевые слова: социальная философия, язык, речь, множественная социальная идентичность, социальные практики.
